

Research Paper

Designing a Financial Literacy Curriculum Model for Elementary School

Khadijeh Jamshidi Moghadam¹, Marjan Kian^{2*}, Masoud Gramipour³, Seyed Ehsan Khandouzi⁴

1. Graduate Phd in Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

2. Associate Professor of Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

3. Associate Professor of evaluating and measuring, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

4. Assistant Professor of Islamic Economics, Faculty of Economics, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

Received: 2020/10/22

Accepted: 2021/1/25

PP: 52-67

Use your device to scan and read the article online

DOI:

[10.30495/jedu.2022.26370.5259](https://doi.org/10.30495/jedu.2022.26370.5259)

Keywords:

curriculum, financial literacy, model designing, elementary school, qualitative approach .

Abstract

Introduction: Financial skills are formed in childhood and financial education is the best way of developing this important skill of life to make children ready for the entrance into the present world. However, this field has not been paid attention to in school curriculum .Hence, The purpose of this research is to design a financial literacy curriculum model to be used for the elementary school

research methodology: The paradigm of research is qualitative and was conducted, through research synthesis method, by content analysis and meta-synthesis techniques. The research population included the whole print and electronic sources related to the subject of the research produced between the years 1385 and 1399 (i.e. from 2005 to 2020). This population was chosen by a purposeful sampling of 114 sources including national and international documents, books and articles taken from authentic databases. Qualitative data were analyzed by coding and using ATLAS.ti software. The validation of the designed model was conducted by utilizing the two criteria of Credibility and dependability.

Findings: The findings showed that 32 categories were extracted based on 7 general dimensions. Therefore, this research led to a designing a financial literacy curriculum around three axes of philosophical, sociological, and psychological basics, and the four elements of purpose, content, learning activities, and evaluation methods. As the findings showed, considering our country's economic problems, financial literacy has been one of the missing links in elementary school curriculum, and teaching the basics of financial skills is quite necessary.

Conclusion: The results of this research can be used for a revision in elementary school curriculum and for designing some programs for enhancing teachers' career skills by policy makers, programmers and other officials related to the field of teaching and training. It can be also of significant help to educational officials in having a deep understanding of the trainees' financial literacy.

Citation Jamshidi Moghadam Khadijeh, Kian Marjan, Gramipour Masoud, Khandouzi Seyed Ehsan . (2022). Designing a Financial Literacy Curriculum Model for Elementary School. Journal of New Approaches in Educational Administration; 13(3):52-67

Corresponding author: Marjan Kian

Address: Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

Email: kian@khu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction:

Today, the concept of financial literacy is recognized as one of the most important basic skills of the 21st century. Therefore, most of the government formulated various innovations in educational systems. Among these measures is the provision of financial education to primary school students, which can play an important role in increasing individual well-being and national cohesion

Context:

Many teens and even children are now consumers of financial services. Therefore, the various financial skills required for them must be taught

Goal:

The purpose of this article is to outline the structure and coordinates of the elementary school financial literacy curriculum model based on theoretical foundations and research to meet the needs of modern and advanced economic system in today's society

Method:

The present study is a qualitative synthesis in terms of purpose, application and data collection method. In this study, a meta-combination strategy was used which was performed by inductive content analysis and then a hyper-combination of analyzes. This research includes six stages of problem solving, literature search, input evaluation, synthesis of results, presentation of findings and reflection of results. In this study, open, axial and selective coding methods were used to analyze the data. By first entering quality data into Atlas T software, then coding was done. In order to validate qualitative data, two techniques of validation and reliability have been used.

Findings:

Findings confirm that beyond the analysis, the conceptual model of the financial literacy

curriculum, philosophical foundations (happiness, naturalism, the instrumental feature of rationality, human dignity, epistemic pluralism and the value foundation of ethics), sociology (Community-oriented, cultural management, citizen-centered participation, family economy-based and knowledge-based) and psychological (multilateralism, development of mental accounting, experiential learning and desirability of financial behavior) and the four elements of purpose (Financial knowledge, financial attitude and financial ability), content (livelihood management, development of financial education concepts, promotion of individual and collective skills, in line with financial rights and integrated content), learning activities (simultaneous attention to individual and social abilities, Technological learning activities describe attention to participatory and exploratory learning, creative learning, and a holistic approach to financial education) and evaluation methods (financial pre-test, performance appraisal, and goal-based appraisal).

Results:

Financial literacy is recognized as a subset of the economic education field of the Fundamental Transformation Document, part of which should be presented to learners in the curriculum. this model has been developed during a scientific and research process and the dimensions and components of the financial literacy curriculum model identified in this research can be used as a reference and guide for planners. And educators, textbook authors, principals and teachers to be considered for the design and development of the curriculum and cause change and innovation in the school curriculum

مقاله پژوهشی

طراحی الگوی برنامه درسی سواد مالی در دوره ابتدایی

خدیجه جمشیدی مقدم^۱، مرجان کیان^{۲*}، مسعود گرامی پور^۳، سید احسان خاندوزی^۴

۱. دانش آموخته دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
۲. دانشیار برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
۳. دانشیار سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
۴. استادیار اقتصاد اسلامی، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

مقدمه و هدف: مهارت‌های مالی در سنین کودکی شکل می‌گیرد و آموزش مالی بهترین روش توسعه این مهارت مهم زندگی جهت آماده‌سازی کودکان برای ورود به دنیای سواد مالی است، با این وجود، حوزه سواد مالی در برنامه درسی مورد بی‌توجهی قرار گرفته است، لذا هدف پژوهش طراحی الگوی برنامه درسی در دوره ابتدایی است.

روش‌شناسی پژوهش: در این پارادایم پژوهش کیفی و به شیوه سنتزپژوهی با تکنیک تحلیل محتوا و فراترکیب انجام شد. جامعه پژوهش شامل کلسه منابع چاپی و الکترونیکی در زمینه موضوع پژوهش مربوط به سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۹ و ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۰ بود که بر اساس نمونه‌گیری هدفمند ۱۱۴ منبع شامل اسناد، کتاب و مقالات ملی و بین‌المللی، از پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر انتخاب گردید. داده‌ها به شیوه کدگذاری و با استفاده از نرم‌افزار اطلس تی تجزیه و تحلیل شد. اعتبارسنجی الگوی طراحی شده با بهره‌گیری از دو تکنیک اعتبارپذیری و قابلیت اعتماد انجام گردید.

یافته‌ها: فعالیت یافته‌ها نشان داد براساس ۷ بعد کلی ۳۲ مقوله استخراج گردید. این جستار منجر به ترسیم الگوی برنامه درسی سواد مالی، حول سه محور مبانی فلسفی، جامعه‌شناختی و روانشناختی و عناصر چهارگانه هدف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری و روش‌های ارزشیابی گردید.

بحث و نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های سواد مالی با نظر به مسائل اقتصادی کشور، یکی از حلقه‌های مفقوده برنامه درسی دوره ابتدایی بوده و آموزش بنیادی مالی ضروری است. نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند در بازنگری برنامه درسی دوره ابتدایی و تدوین برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان مورد توجه سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت قرار گیرد و به ذی‌نفعان و متولیان آموزشی در شناخت عمیق نشانگان تربیت مالی یادگیرندگان کمک شایانی کند.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۸/۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۶

شماره صفحات: ۵۲-۶۷

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

[10.30495/jedu.2022.26370.5259](https://doi.org/10.30495/jedu.2022.26370.5259)

واژه‌های کلیدی:

برنامه درسی، سواد مالی، طراحی الگو، دوره ابتدایی، رویکرد کیفی

استناد: جمشیدی مقدم خدیجه، کیان مرجان، گرامی پور مسعود، خاندوزی سید احسان (۱۴۰۱)، طراحی الگوی برنامه درسی سواد مالی در دوره ابتدایی، دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی. ۱۳ (۳): ۵۲-۶۷

* نویسنده مسوول: مرجان کیان

نشانی: دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

پست الکترونیکی: kian@khu.ac.ir

مقدمه

پس از بحران‌های اقتصاد جهانی و در عصر مالی‌سازی، افراد باید خود به دنبال تأمین مالی دوران بازنشستگی باشند به طوری که تصمیم بگیرند چقدر و کجا پس‌انداز کنند، خود باید درگیر تأمین مالی تحصیلات دانشگاهی باشند. این بدان معناست که افراد با توجه به مالی شدن هر چه بیشتر جنبه‌های مختلف زندگی اجتماعی ناگزیر از داشتن سواد مالی هستند (Islami Bidgoli & Karimkhani, 2016). سواد مالی^۱ مفهومی چندوجهی است که پژوهشگران تعاریف متعددی از جمله پارادایم مهارت آموزشی، بخشی از تفکر و مهارت مورد نیاز افراد در حوزه کسب‌وکار و عرصه سیاسی ارائه داده‌اند (Lusardi, & Wallace, 2013; Kell, 2014). به طور کلی سواد مالی ترکیبی از آگاهی، دانش، مهارت، نگرش و رفتارهای ضروری و الزام برای تصمیم‌گیری در امور مالی است که در نهایت منجر به رفاه مالی فرد می‌گردد. این تعریف روشن می‌سازد که سواد مالی بیش از دانش و شامل نگرش‌ها، رفتارها و مهارت‌ها است (Atkinson & Messy, 2010). در یک نگاه اجمالی به سواد مالی می‌توان گفت بشر در طول تاریخ همواره به سواد مالی و امر معیشت توجه داشته و دنبال کسب مال و سامان دادن به امور اقتصادی بوده است. اولین بار ارسطو این امور را تحت عنوان «ایکونومیا» مورد بحث فلسفی و نظری قرار داد. ارسطو در کتاب سیاست با بیان این نکته که هر شهری از خانواده‌ها فراهم می‌آید، به بحث تدبیر منزل و روابط چهارگانه حاکم بر خانواده یعنی رابطه خدایگانی و بندگی، رابطه همسری، رابطه پدر و فرزندی و رابطه مال و صاحب مال پرداخته است (Khaki, 2011). مفهوم سواد مالی با مفاهیم اقتصاد خانواده و تقدیر معیشت ارتباط تنگاتنگی دارند به طوری که برخی فلاسفه اسلامی از جمله فارابی، ابن‌سینا و خواجه نصیر طوسی از آن تحت عنوان تدبیر منزل یاد کرده‌اند. گرچه نمی‌توان توجه به سواد مالی را متعلق به یک دوره خاص تاریخی دانست بلکه مضامین آن در هر برهه‌ای از زمان متفاوت است. پس از رنسانس و در دوران جدید سواد مالی به شکل جدید ماده‌گرایی و لیبرالیسم مطرح گردید و سیطره هولناکی بر مبانی معرفتی دانشمندان پیدا کرد، به این ترتیب، سواد مالی به صورت منفعت‌گرایی شخصی مورد توجه قرار گرفت. امروزه این مفهوم به عنوان یکی از مهم‌ترین مهارت‌های اساسی قرن بیست و یکم شناخته شده و دارای ابعاد دیگری است، وحدت و یکپارچگی جامعه به طور جدی از طریق عدم تعادل ثروت مردم تضعیف می‌شود. اما ارائه آموزش مالی به افراد، می‌تواند نقش مهمی در افزایش انسجام ملی ایفا کند (Johnston, 2005). لذا در آمریکا و بسیاری از کشورهای از جمله انگلستان، استرالیا، ایتالیا و مالزی، به اجرای نوآوری‌های مختلفی در طراحی استراتژی‌های ملی آموزش مالی و اصلاح نظام آموزش و پرورش همت گماردند. در نظام‌های تعلیم و تربیت، رویکردهای مختلفی به آموزش مالی ارائه شده است که عبارت‌اند از: ۱- مدیریت پول شخصی: رفتارهای مسئولانه مصرف‌کننده، ۲- مصرف‌کننده انتقادی: رفتار انتقادی مصرف‌کننده در تقویت بازارهای مالی کارآمد و اثربخش و ۳- شهروند فعال: توانایی مصرف‌کننده در کمک به شکل‌گیری محیط مالی جامعه (Davies, Syed & Appleyard, 2016). یکی از مهم‌ترین مباحث آموزش مالی، لزوم استانداردهای مالی شخصی است. استانداردهای محتوایی دانش و مهارت‌هایی را شرح می‌دهد که دانش‌آموزان باید آن را در مقاطع مختلف تحصیلی کسب کنند (Moradi, 2014). Basiri, 2014) جهت تحقق استانداردهای سواد مالی، بسیاری از نظام‌های آموزشی این کار را از دوره ابتدایی شروع می‌کنند. آموزش ابتدایی به عنوان مبنای دوره‌های بالاتر آموزشی و زیر ساز آموخته‌های بعدی دانش‌آموزان است و از آنجا که برنامه‌ی درسی مدارس یکی از اساسی‌ترین منابع و مراجع یادگیری دانش‌آموزان محسوب شده و اکثر فعالیت‌ها در چارچوب برنامه‌های درسی انجام می‌گیرد (Gholtash, Salehi & Moradi, 2011)، از رو گنجاندن آموزش مالی در برنامه درسی و ارائه آن به مخاطبان جوان‌تر محدودیت‌های کار با بزرگسالان را کاهش می‌دهد و به دنبال آن اثرگذاری بیشتری به دنبال خواهد داشت. اما نکته حائز اهمیت این است که برنامه درسی نیز مقوله و حوزه آمیخته به فرهنگ بوده و با ضرورت‌ها و اقتضائات فکری، اعتقادی و ارزشی رابطه قوی دارد. به همین دلیل در برنامه درسی از مبانی فلسفی و اجتماعی نیز در کنار مبانی روان‌شناختی به آن بحث می‌شود و بر اساس آن، برنامه درسی جهت‌گیری مشخص پیدا می‌کند (Maleki, 2006). لذا برنامه آموزش مالی دوره ابتدایی، در درجه اول بر مفاهیم برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی، پس‌انداز، مخارج، سرمایه‌گذاری و خدمات بانکی تأکید می‌کند و سپس مفاهیم هزینه و اعتبار از اهمیت خاصی برخوردار است. (Fernades, Lynch & Netemeyer, 2014) یئو (Yeo, 2016). به ارتباط ناگسستگی سواد مالی با ریاضیات اشاره کرده، آن را به عنوان ایده جدیدی در برنامه درسی ریاضیات دوره ابتدایی مطرح می‌کند و بر این عقیده است معلمان ریاضیات باید به این نکته توجه داشته باشند که سواد مالی، آموزش مجموعه مهارت‌ها در یک دوره کوتاه‌مدت یا مهارت‌های لازم برای دانش‌آموزان دارای توانایی و هوش فوق‌العاده نیست، بلکه بخشی از درس ریاضیات است که با گذشت زمان رشد و توسعه می‌یابد. علیرغم این مباحث، برنامه‌های سواد مالی نباید بیش‌ازاندازه فنی بوده، بلکه مبتنی بر ارزش‌ها باشد. بنابراین یادگیری ارزش‌ها و عادات درست مالی، برای دانش‌آموزان در سنین پایین ضروری است (Koh, 2009). در راستای روش‌های یاددهی- یادگیری می‌توان گفت که آموزش کارآمد سواد مالی دوره ابتدایی دارای چهار اصل اساسی، تأکید بر مفاهیم مالی، زیربنای عددی و ریاضی، ابعاد رفتاری و افزایش

1 Financial literacy
2 Financial education

سطح تفکر خلاق و انتقادی است (Lusardi & Wallace, 2013). باید توجه داشت که آموزش مالی تنها برای آماده‌سازی کودکان و نوجوانان برای زندگی بزرگسالی نیست. بلکه لازم است بسیاری از مسائل مهم مالی که کودکان و نوجوانان با آن درگیر بوده، در مدارس به آنان آموزش داده شود و ارزشیابی میزان یادگیری مالی آن‌ها به صورت هدفمند انجام شود. در حال حاضر بسیاری از نوجوانان و حتی کودکان، مصرف‌کننده خدمات مالی است. لذا باید مهارت‌های مختلف مالی مورد نیاز آن‌ها آموزش داده شود. متأسفانه در نظام آموزش و پرورش کشور ما، علیرغم وجود مشکلات اقتصادی و مالی، این حوزه مورد بی‌توجهی قرار گرفته و هیچ استراتژی خاصی برای ارتقاء سواد مالی طراحی نشده است (Peyghami & Moradi Basiri, 2016). در حالی که ایران مدعی قدرت اول منطقه در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ است و آموزش و پرورش کشور به عنوان رکن اصلی تولید و توسعه علمی در فرایند تعلیم و تربیت نسل نو و فردا ساز، نقش زیرسازهای بنیادی این ادعا را عهده‌دار است و باید در خط مقدم این رقابت علمی و آموزشی قرار گیرد. (Zia Nejad Shirazi & Gholtash, 2018). یکی از اصولی‌ترین راهکارها برای حل این مسائل در نظام آموزش و پرورش ایران، طراحی برنامه درسی و بهره‌گیری از یافته‌های پژوهشی مرتبط با حوزه آموزش مالی است، با وجود این، تاکنون پژوهشی کاربردی که به افزایش مهارت‌ها و سواد مالی دانش‌آموزان دوره ابتدایی کمک کند، انجام نشده است. از طرف دیگر در برخی از مطالعات، مؤلفه‌های سواد مالی به عنوان بخشی از سواد اقتصادی یا تربیت اقتصادی در نظر گرفته شده، اما سواد مالی و سواد اقتصادی دو حوزه مکمل و در عین حال متفاوت با هم می‌باشند. بنابراین هدف کلی این مقاله، ترسیم ساختار و مختصات الگوی برنامه درسی سواد مالی دوره ابتدایی بر اساس مبانی نظری و پژوهش‌های انجام شده است تا بتواند جوابگوی نیازهای نظام اقتصادی مدرن و پیشرفته جامعه امروزی باشد.

در بسیاری از کشورهای دنیا، مباحث مربوط به ارتقای سواد مالی مورد توجه جدی پژوهشگران قرار گرفته و در این راستا مطالعات زیادی انجام شده است. به عنوان مثال بلو، گروتنبور و بریمبل (Blue, Grootenboer & Brimble, 2014). در پژوهشی تحت عنوان، «آیا آموزش سواد مالی در برنامه درسی یک اولویت است»، به بررسی نقش معلمان در توسعه سواد مالی پرداخته و تأکید کردند که معلمان همزمان با یادگیری موضوعات مالی و اضافه شدن آموزش مالی به برنامه‌های دوره ابتدایی باید مسوولیت تربیت مالی دانش‌آموزان را بر عهده گیرند. وهاب، صبری و راملی (Wahab, Sabri & Ramli, 2016). در پژوهشی که به بررسی الگوهای خرید دانش‌آموزان دوره ابتدایی مالزی پرداختند. نتایج حاکی از این بود که توسعه دانش مالی، مهارت مدیریت مالی کودکان را تقویت کرده و در مسوولیت‌پذیری تصمیم‌گیری‌های آینده، به آن‌ها کمک می‌کند. کالویج، آلیسی، دیکوا، اسکونوایل، وندر اسکورز و وندر ورف (Kalwij, Alessie, Dinkova, Schonewille, van der Schors, & van der Werf, 2017) در پژوهشی تأثیر آموزش مالی بر سواد مالی دانش‌آموزان ابتدایی هلند را مورد بررسی قرار دادند. در این تحقیق تجربی اثرات کوتاه‌مدت یک برنامه ۴۵ دقیقه‌ای آموزش مالی بر سواد مالی و رفتار پس‌انداز کردن دانش‌آموزان در یک محیط کنترل شده ارزیابی شد. نتایج نشان داد که دانش‌آموزان پنجم و ششم ابتدایی در پس‌آزمون سواد مالی، پیشرفت قابل توجهی داشتند. در زمینه رفتار پس‌انداز کردن حدود یک‌سوم از دانش‌آموزان کلاس ششم، موفقیت بیشتری داشته اما در کلاس پنجم با هفت درصد افزایش قابل ملاحظه‌ای نداشتند. پیزاندو (Pesando, 2018). در پژوهشی تحت عنوان "آیا سواد مالی ارزش ادراک شده مدرسه را افزایش می‌دهد" به بررسی نقش مهارت‌های سواد مالی دانش‌آموزان دبیرستانی پرداخت. پژوهش وی نشانگر این بود که سواد مالی بالا با اختصاص زمان بیشتری به آموزش، منجر به افزایش ارزش ادراک شده دانش‌آموزان می‌شود، برعکس شواهدی مبنی بر این که سواد مالی نگرش دانش‌آموزان دبیرستانی را به مدرسه شکل می‌دهد، وجود ندارد. در این راستا، گاربو، رودی و سریدو (Garbow, Jokela, Rudi & Serido, 2019). در پژوهشی اجرای مقدماتی یک برنامه آموزش مالی برای جوانان آمریکایی-هندی مورد ارزیابی قرار دادند. هدف آن‌ها این بود که همه جوانان تجربیات خود را در یک تجربه فرهنگی مرتبط با آموختن مفاهیم آموزش مالی، به اشتراک گذارند و افسانه‌های اوجیوی را به محتوای درس اضافه کنند تا فرهنگ بومی را با اطلاعات آموزش داده شده، مرتبط سازند. نتایج نشان داد که با استفاده از افسانه‌های محلی موفقیت قابل توجهی در آموزش مالی جوانان کسب می‌شود.

پژوهش‌های سواد مالی در داخل کشور، محدود بوده و به نیازسنجی و تحلیل محتوای کتاب‌های درسی اکتفا کرده‌اند. برای مثال قدیری مقدم (Ghadiri Moghadam, 2010). در پژوهشی میزان سواد مالی شخصی (در زمینه درآمد، مدیریت پول، هزینه‌ها و مخارج، ذخیره و سرمایه‌گذاری) دانش‌آموزان پایه چهارم مقطع ابتدایی شهر مشهد را مورد سنجش قرار داد. نتایج حاصل شده از این پژوهش نشان داد که میزان سواد مالی شخصی دانش‌آموزان پایه چهارم مقطع ابتدایی شهر مشهد در سطح ضعیفی بوده و لزوم توجه مضاعف مسئولین و محققین به این حوزه را گوشزد می‌کند. ممشلی (Mamshali, 2014). در پژوهش خود نتیجه می‌گیرد که براساس دیدگاه صاحب‌نظران، موضوع مالیه شخصی، خدمات و تولیدات مالی، مسوولیت‌ها و حقوق مصرف‌کننده و اهداف مربوط به هر موضوع به عنوان نیاز آموزشی برای دوره ابتدایی پذیرفته شده است. همچنین در پژوهشی که احمدی، امام جمعه و علیزاده کنتلوئی (Ahmadi, Imam Jomeh & Alizadeh

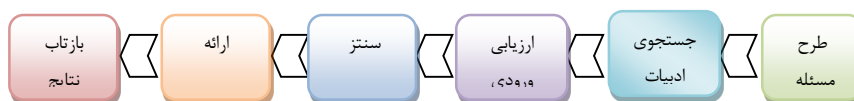
Katanlooei, 2016) به این نتیجه رسیدند که میزان توجه به هریک از مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی در محتوای کتاب‌های درسی متفاوت بوده و به مؤلفه‌های اقتصادی بیشتر از سواد مالی پرداخته شده است.

با عنایت به هدف اصلی پژوهش، سؤالات فرعی ذیل طرح و بررسی شده است:

۱. مبانی برنامه درسی سواد مالی در دوره ابتدایی چیست؟
۲. ویژگی‌های عناصر اساسی برنامه درسی سواد مالی در دوره ابتدایی چیست؟
۳. الگوی برنامه درسی سواد مالی دوره ابتدایی چگونه است؟

روش شناسی پژوهش

مطالعه حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و روش گردآوری داده‌ها، کیفی از نوع سنتزپژوهی است. در این پژوهش از راهبرد فراترکیب استفاده شده که با تحلیل محتوای استقرایی و سپس فراترکیبی از تحلیل‌ها انجام شد. فراترکیب براساس روش اروین، بروترسون و سامرز، Erwin (Brotherson & Summers, 2011). دارای شش مرحله است (شکل ۱):

شکل ۱- مراحل انجام فراترکیب (Erwin et al, 2011)

۱) **طرح مسئله و سؤالات پژوهش:** برای انجام فراترکیب ابتدا سؤالاتی لازم است که مسأله پژوهش را بررسی می‌کند که بدان اشاره شد.

۲) **جستجوی جامع ادبیات:** جامعه پژوهش شامل کلیه کتب، مقالات، اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران و مدارک بین‌المللی منتشر شده در زمینه سواد مالی است که پژوهشگر با شناسایی کلیدواژه‌های سواد مالی (Financial literacy)، آموزش مالی (Financial education)، برنامه درسی سواد مالی (Financial literacy curriculum) به جستجوی منابع پرداخت. لازم به ذکر است که منابع به صورت نسخه چاپی و الکترونیکی مربوط به سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۹ و ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۰ بوده که در این مرحله از بین ۱۸۰۰ سند، ۶۷۵ منبع انتخاب گردید.

۳) **ارزیابی دقیق اسناد:** در این مرحله مشخص شد که کدام یک از منابع شرایط لازم برای ورود به پژوهش را دارند، بنابراین مطالعات مرحله قبل در دو گام غربالگری شدند: الف) براساس معیارهای انتشار در پایگاه‌های JSTOR, SCIENCE DIRECT, SAGE, PROQUEST, ERIC, ISC, ISC, SID,....، روش و یافته‌های پژوهش‌ها مورد ارزیابی قرار گرفتند که در این مرحله ۲۵۷ سند انتخاب شدند. ب) متن اسناد بر اساس معیارهای کیفیت و مرتبط بودن مورد ارزیابی نقادانه قرار گرفت و در نهایت ۱۴۳ سند حذف و براساس نمونه‌گیری هدفمند ۱۱۴ مورد شامل ۳۲ کتاب، ۴ سند، ۴ پایان‌نامه و ۷۴ مقاله انتخاب گردید.

۴) **سنتز نتایج تحقیقات کیفی:** در این گام، یافته‌های حاصل از مطالعات منتخب مورد بررسی قرار گرفت. روند تجزیه و تحلیل داده‌های با بازخوانی یافته‌های هر منبع شروع شد که از هر مطالعه با توجه به موضوع، چک‌لیست‌هایی تهیه شد.

۵) **ارائه نتایج:** در بخش یافته‌های پژوهش ارائه شده است.

۶) **بازتاب فرایند:** پژوهشگر در طول فرایند فراترکیب، تغییراتی در مراحل قبلی ایجاد کرد و کدگذاری داده‌ها و چارچوب مفهومی را مورد بازبینی قرار داد.

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری استفاده شد. بدین صورت که ابتدا داده‌های کیفی را وارد نرم‌افزار اطلس تی کرده، کدگذاری باز انجام گرفت. سپس با استفاده از کدگذاری محوری، مقوله‌ها طبقه‌بندی گردید. در نهایت از طریق کدگذاری انتخابی چارچوب مفهومی پژوهش ارائه شد.

به منظور اعتبارسنجی داده‌های کیفی از دو تکنیک اعتبارپذیری^۱ و قابلیت اعتماد^۲ استفاده گردیده است: الف) اعتبارپذیری: معیاری است که بر اساس آن می‌توان نتایج را صحیح و قابل باور دانست. ب) قابلیت اعتماد (اطمینان‌پذیری): این معیار به میزان تناسب نتایج با داده‌های جمع‌آوری شده و به عبارت بهتر به ثبات نتایج در زمان و شرایط مختلف اشاره می‌کند (Plano Clark & Creswell, 2014). در این پژوهش برای ارزیابی قابلیت اعتبار الگوی تدوین شده، از تکنیک‌های همسوسازی داده‌ها با جمع‌آوری داده‌ها از منابع مختلف، متون و مبانی نظری و

1 Credibility
2 dependability

پژوهشی، استفاده از روش کسب اطلاعات دقیق موازی نظیر ارائه نتایج تحلیل داده‌ها به متخصصان حوزه برنامه درسی و اقتصاد و دقت نظر و خود بازمی‌پژوهشگر در طی فرایند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها انجام شد. برای اطمینان از قابلیت اعتماد داده‌های کیفی از مقایسه نظر پژوهشگر با یک خبره استفاده شد. بدین صورت که علاوه بر پژوهشگر که به کدگذاری اولیه پرداخته است، محقق دیگری متن را کدگذاری کرده است. برای ارزیابی میزان توافق بین این دو نمره‌گذار از شاخص کاپای کوهن استفاده گردید. مقدار شاخص کاپا بین صفر تا یک نوسان دارد. هر چه این مقدار این سنج به عدد یک نزدیک باشد، نشان‌دهنده توافق بین رتبه‌دهندگان است (Mohaghar, Jafarnejad, Modarres Yazdi & Sadeghi, 2013). نتیجه محاسبه مقدار شاخص توافق کاپا (0/715) حاصل شد. این ضریب گویای آن است که میان کدگذاری اسناد بررسی شده توسط پژوهشگر و خبره منتخب رابطه وجود دارد و استخراج کدها پایایی مناسبی داشته است.

جدول ۱- خلاصه محاسبات ضریب کاپای کوهن

تعداد مشاهدات معتبر	مقدار	انحراف استاندارد	سطح معناداری
کاپای مقدار توافق	0/715	0/061	0/002

یافته‌ها

به منظور پاسخگویی به سؤال اصلی پژوهش، پنج هدف ویژه مربوط به مبانی و عناصر چهارگانه برنامه درسی براساس الگوی تایلر شامل اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی-یادگیری و ارزشیابی دنبال گردید. در کدگذاری باز با تحلیل داده‌های اسناد منتخب، 435 کد اولیه حاصل از خروجی نرم‌افزار اطلس تی استخراج شد. بدین صورت که جمله‌های هر متن مفهوم‌بندی شدند. نتایج حاصل از این کدگذاری، همان مفاهیم بوده که بخشی از آن به عنوان نمونه ارائه شد (جدول ۲).

جدول ۲- نمونه‌ای از کدگذاری باز

منبع	متون تحلیل شده	مفاهیم
Locke (1999)	پرورش خرد یعنی آن شور ژرف و عملی است که انسان را قادر می‌سازد تا امور و دارایی خویش را با موفقیت اداره کند و در مسائل انسانی دورانیش باشد.	پرورش خرد در اداره امور مالی
Farabi (2009)	فارابی کارهای معتدل را کنش‌های خیر می‌داند که متوسط بین دو شر افراط و تفریط هستند؛ مانند بخشش که میانه‌روی بین بخل و اسراف در هزینه‌هاست	میانه‌روی در امور مالی
Darzi Ramandi (2016)	هدف جان دیوئی از تربیت انسان فقط سعادت دنیوی است. از نگاه دیوئی تعلیم تربیت نباید همچون تمهیدی برای زندگانی انگاشته شود بلکه تعلیم و تربیت خود زندگی است. در واقع روند تعلیم و تربیت غایتی در ورای خود ندارد.	تأکید بر سعادت دنیوی

با بررسی‌های مجدد در مرحله کدگذاری محوری و بر اساس مشابهت‌ها، مفاهیم اولیه تقلیل یافته و در 81 زیرمقوله و 32 مقوله مشابه طبقه‌بندی شدند. در ادامه توصیف و تشریح این فرایند در بخش سؤالات ارائه می‌شود.

سؤال اول پژوهش: مبانی برنامه درسی سواد مالی در دوره ابتدایی چیست؟

از تجزیه و تحلیل متون نظری و پژوهشی مربوط به مبانی برنامه درسی سواد مالی، به طور کلی 123 کد اولیه استخراج گردید که پس مرور و خلاصه‌بندی براساس تشابه، دسته‌بندی و ادغام شدند و در قالب سه بعد فلسفی (16 زیرمقوله، 6 مقوله)، جامعه‌شناختی (12 زیر مقوله، 5 مقوله) و روانشناختی (10 زیر مقوله، 5 مقوله) طبقه‌بندی گردیدند (جدول 3).

جدول ۳- مبانی برنامه درسی سواد مالی

منبع	زیر مقوله	مقوله	ابعاد
Locke (1999), Farabi (2011)	دستیابی به حیات طیبه، آخرت‌گرایی ابزارانگاری ثروت	سعادت‌مندی	3 1 1
Darzi Ramandi (2015), Farabi (2009)	وحدت انسان با طبیعت توجه به فطرت فردی و جمعی لذت‌گرایی و منفعت‌طلبی	فطرت‌گرایی	3 1 1

Shariat & Shafiee Ghafarkhi (2015), Farabi (2009)	خرد شناختی خرد عملی	عقلانیت	ف.ا.م.ش.ا.ی. روانشناختی
Russell (2013), Farabi (2011)	برابری انسان‌ها انتخاب‌گر بودن انسان تسامح و تساهل	تکریم انسان	
Guttek (2016), Russell (2013),	بنیاد تجربی شناخت توجه به عمل در موقعیت وحدت منابع معرفت	کثرت‌گرایی معرفتی	
Shariat & Shafiee Ghafarkhi (2015), Farabi (2009)	آمال ارزشی و اخلاقی میانروی در امور مالی	بنیاد ارزشی اخلاق	
Fabris & Luburić (2016), Skagerlund et al (2018)	بهبود روابط اجتماعی توجه به نهادهای اجتماعی اهتمام به جامعه‌پذیری مالی	جامعه‌محوری	
Arthur (2012) Garbow et al (2019)	التزام به تفاوت‌های فرهنگی توجه به سوابق فردی پایبندی به ارزش‌ها	تدبیر فرهنگ	
Cho et al (2012) Grohmann (2015)	مدیرت مالی والدین سوابق مالی خانواده	مبناگرایی اقتصاد خانواده	
Koh (2016), Arthur (2012)	شهروندآگاه از امور مالی پایبندی به اصل عدالت محوری	مشارکت محوری شهروند	
Chaharband & momeni (2011)	سوق‌دهی به ارتقاء اقتصاد دانش‌بنیان التزام به راهبردهای خردمندان مالی	دانش محوری	
Friedline (2015), Sherraden et al (2011), koh (2016)	نگرش کل‌گرایانه رشد شخصیت فرد توجه به مراحل رشد	چندجانبه‌نگری	
Collins & Odders-White (2013)	یادگیری مبتنی بر تجربه کنش متقابل با محیط	یادگیری تجربی	ف.ا.م.ش.ا.ی. روانشناختی
Antonietti et al (2016)	یادگیری مالی رفتاری تغییر رفتارهای مالی	مطلوبیت رفتار مالی	
Skagerlund et al (2018)	پردازش شناختی تفکر فراشناختی تصمیم‌گیری شهودی	توسعه حسابداری ذهنی	

بنابراین، پایه و اساس برنامه درسی سواد مالی، مبانی فلسفی (سعادت‌مندی، فطرت‌گرایی، عقلانیت، تکریم انسان، کثرت‌گرایی معرفتی و بنیاد ارزشی اخلاق)، جامعه‌شناختی (جامعه‌محوری، تدبیر فرهنگ، مشارکت محوری شهروند، مبناگرایی اقتصاد خانواده و دانش‌محوری) و روانشناختی (چندجانبه‌نگری، توسعه حسابداری ذهنی، یادگیری تجربی و مطلوبیت رفتار مالی) است.

سؤال دوم پژوهش: ویژگی‌های عناصر برنامه درسی سواد مالی در دوره ابتدایی چیست؟

طبق بررسی‌های به عمل آمده از تجزیه و تحلیل مبانی نظری و مطالعات انجام شده و اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران و مدارک معتبر بین‌المللی (از جمله سند تحول بنیادین، سند شورای تربیت اقتصادی و سواد مالی ائتلاف جامپ استارت)، نتایج فراترکیب در قالب چهار بعد هدف (۸ زیر مقوله، ۳ مقوله)، محتوا (۱۵ زیر مقوله و ۵ مقوله)، روش‌های یاددهی - یادگیری (۱۲ زیر مقوله و ۶ مقوله) و ارزشیابی (۶ زیر مقوله و ۳ مقوله)، دسته‌بندی شد (جدول ۴)

جدول ۴- عناصر برنامه درسی سواد مالی

ابعاد	مقوله	زیر مقوله	منبع
هدف	دانش مالی	توسعه دانش مالیه شخصی تأمین مالی جمعی	Farabi (2010), Whitmer (2015)

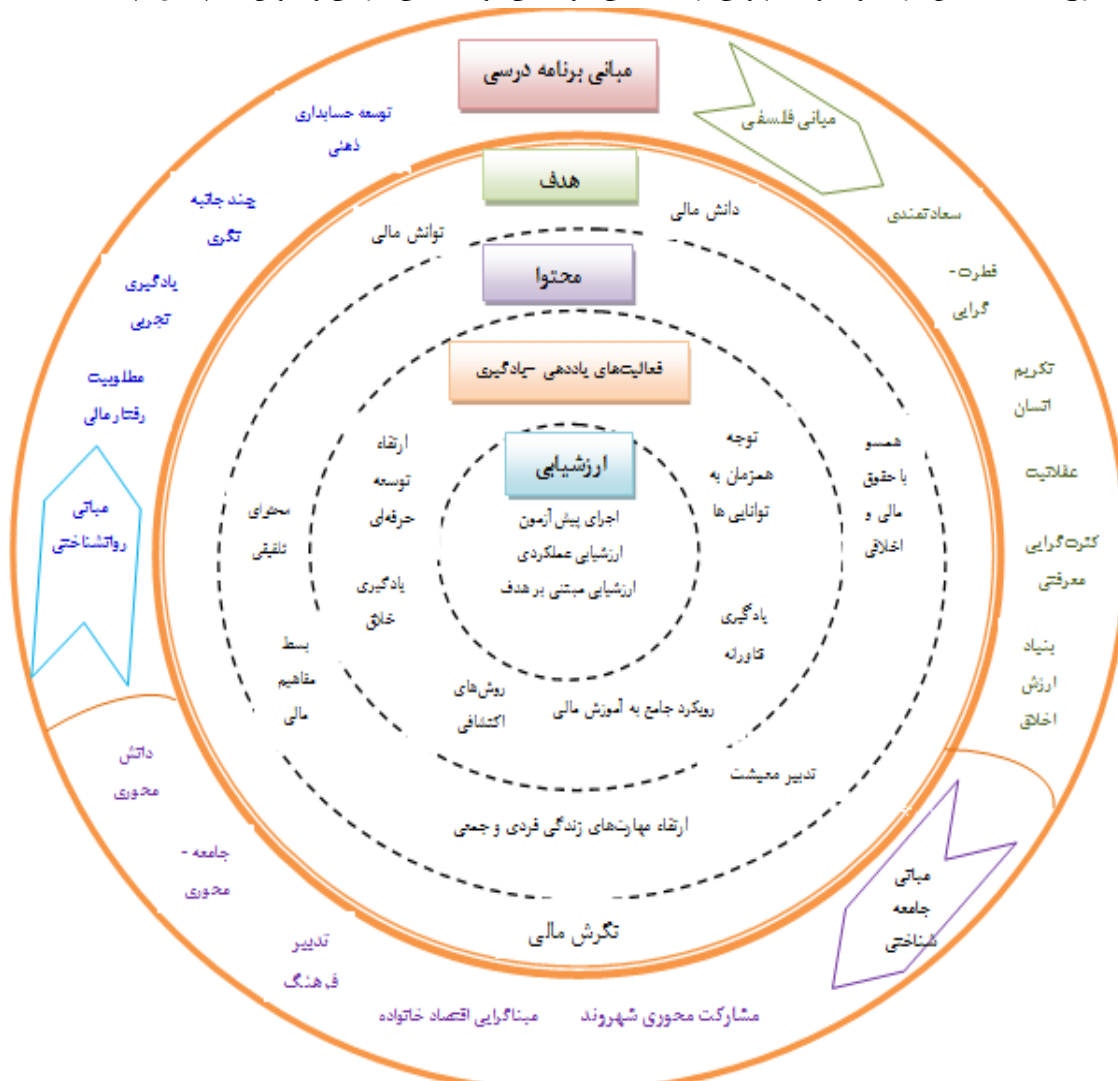
Fundamental change Document (2011), Yoong et al (2013)	آینده‌نگری پایبندی به ارزش‌ها و باورهای دینی نگرش اخلاقی به امور مالی	نگرش مالی	
UNICEF (2012),Gold (2016),Mandell (2007), Jump\$start Coalition for Personal Financial Literacy (2017)	خودکارآمدی مالی ارتقای مدیریت مالی مسوولیت‌پذیری اجتماعی	توانش مالی	
Fundamental change Document (2011) Khajeh Nasir Tusi (2012)	توجه به کسب‌وکار درآمد و رزق	تدبیر معیشت	
Council for Economic Education (2013),Fundamental change Document (2011)	مدیریت مالی و پس‌انداز مخارج شخصی و استقراض کارآفرینی و سرمایه‌گذاری محافظت و بیمه بخشش مالی	بسط مفاهیم و اصول تربیت مالی	
Mamshali (2013),Yeo (2016), Sawatzki (2017), Gold (2018)	مهارت‌های زندگی اصلاح الگوی مصرف توسعه تعامل اجتماعی	ارتقاء مهارت‌های زندگی فردی و جمعی	محتوا
Lee&Law (2011), Khajeh Nasir Tusi (2012)	پایبندی به اصول اخلاقی التزام به حقوق مالی	همسو با حقوق مالی و اصول اخلاقی	
Koh (2016), Jump\$start Coalition for Personal Financial Literacy (2017)	توجه به موضوعات مالی تلفیق با سایر حوزه‌های یادگیری ادغام با استانداردهای سواد مالی	محتوای تلفیقی	
Bhatt (2017, Vangrieken et al (2016)	شناخت ویژگی‌های فردی یادگیرندگان توجه به ویژگی‌های اجتماعی	توجه همزمان به توانایی های فردی و اجتماعی	
Aprea et al (2018), Kaiser & Menkhof (2018)	یادگیری دیجیتال مالی محتوای چندرسانه‌ای	فعالیت‌های یادگیری فناورانه	
Belás et al (2016), Gold (2018)	ترغیب به مشارکت کلاسی یادگیری در موقعیت عملی و تجربی	روش‌های آموزش اکتشافی و مشارکتی	روش‌های یاددهی- یادگیری
Koh (2016), Brancewicz (2014) Bhatt (2017)	فعالیت‌های خلاقانه روایت داستان	یادگیری خلاق	
Brimble & Blue (2015), Brancewicz (2014)	تلفیق آموزش‌های فنی و غیر فنی رویکرد غمخوارانه به آموزش	رویکرد جامع به آموزش مالی	
Buehl & Beck (2015), Sawatzki (2017)	دوره‌های ضمن خدمت آموزش مالی برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان	ارتقاء توسعه حرفه‌ای معلمان	
Sawatzki (2017), Cordero et al (2020)	نیازسنجی سواد مالی فراگیران	پیش‌آزمون مالی	ارزشیابی
Fox et al (2012), Gill & Bhattacharya (2015)	ارزشیابی مبتنی بر موقعیت عملی ارزشیابی پروژه‌های	ارزشیابی عملکردی	
Cordero et al (2020), Batty et al (2015), Yoong et al (2013)	باور به انعطاف‌پذیری برنامه درسی ارزشیابی فرایندمحور ارزشیابی نتیجه‌محور	ارزشیابی مبتنی بر هدف	

به این ترتیب مقوله‌های دانش مالی، نگرش مالی و توانش مالی موجب تحقق اهداف برنامه درسی می‌شود و مقوله‌های محوری محتوا شامل تدبیر معیشت، بسط مفاهیم و اصول تربیت مالی، ارتقاء مهارت‌های زندگی فردی و جمعی، همسو با حقوق مالی و اصول اخلاقی و محتوای تلفیقی است. روش‌های یاددهی-یادگیری حول محورهای توجه همزمان به توانایی‌های فردی و همکاری اجتماعی، فعالیت‌های یادگیری

فناورانه، روش‌های آموزش اکتشافی و مشارکتی، یادگیری خلاق، رویکرد جامع به آموزش مالی و ارتقاء توسعه حرفه‌ای معلمان شکل گرفتند. در نهایت مقوله‌های ارزشیابی شامل پیش‌آزمون مالی، ارزشیابی عملکردی، ارزشیابی مبتنی بر هدف است.

سؤال سوم پژوهش: الگوی برنامه درسی سواد مالی دوره ابتدایی چگونه است؟

بر اساس فراترکیب مبانی نظری و مطالعات قبلی انجام شده در حوزه برنامه درسی سواد مالی و هم‌چنین کدگذاری انتخابی ارتباط بین مقوله‌ها و ابعاد استخراج شده، مشخص گردید و الگوی مفهومی برنامه درسی سواد مالی دوره ابتدایی طراحی و تدوین شد (شکل ۲).

شکل ۲- مختصات الگوی برنامه درسی سواد مالی دوره ابتدایی

بحث و نتیجه گیری

سواد مالی، به عنوان زیرمجموعه ساحت تربیت اقتصادی سند تحول بنیادین شناخته شده است که بخشی از آن باید در برنامه درسی به یادگیرندگان ارائه شود. لذا در ایران به دلیل شرایط خاص سیاسی و اقتصادی و تحریم‌های سال‌های اخیر و به تبع آن نوسانات ارزی و اثرات آن بر سایر بازارها، مردم با مشکل جدی ضعف سواد مالی مواجه شده و این مسأله جای خالی آموزش مالی به افراد جامعه را بیش از پیش روشن می‌سازد. بدیهی است که کودکان نیز به عنوان یکی از مصرف‌کنندگان مالی به کسب دانش و مهارت‌های لازم در زمینه مسائل پولی و مالی مانند پس‌انداز، قرض‌الحسنه، خرید و فروش و کارآفرینی نیاز مبرم دارند. یکی از مهم‌ترین راهکارها طراحی برنامه درسی سواد مالی براساس مبانی نظری و پژوهشی است. با توجه به این که در زمینه طراحی برنامه درسی سواد مالی دوره ابتدایی پژوهشی جدی صورت نگرفته است، بنابراین پژوهش حاضر درصدد برآمد که به ارائه الگوی برنامه درسی دوره ابتدایی در قالب مبانی و عناصر چهارگانه الگوی تایلر بپردازد. بدین منظور، روند کار با مطالعه جامع ادبیات پژوهش شروع شده و در ادامه با تجزیه و تحلیل این منابع طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی، نتایج در قالب ۶ بعد مبانی فلسفی (۶ مقوله)، جامعه‌شناختی (۵ مقوله)، روانشناختی (۴ مقوله)، اهداف (۳ مقوله)، محتوا (۶ مقوله)،

روش‌های یاددهی- یادگیری (۵ مقوله) و ارزشیابی (۳ مقوله) ارائه گردید که بر این اساس، چارچوب مفهومی برنامه درسی سواد مالی دوره ابتدایی به صورت شکل ۲ تدوین و پیشنهاد شد. بر همین مبنا، به بحث و نتیجه‌گیری درباره یافته‌ها می‌پردازیم.

مبانی فلسفی برنامه درسی، آن دسته از عوامل و نیروهای فلسفی است که بر فرایند تدوین اهداف برنامه درسی و تعیین وسایل و ملزومات اثر می‌گذارد. فلسفه مسلط اجتماعی در حقیقت جهت‌دهنده و تعیین‌کننده مقاصد اصلی تعلیم و تربیت است (Fathi Vajargah, 2017). نکته قابل‌ذکر این است که فلسفه حاکم بر نظام تعلیم و تربیت ایران با کشورهای دیگر تفاوت اساسی دارد؛ براساس نتایج پژوهش نظری هادوی نیا (Hadavi Nia, 2018). انسان اقتصادی غرب را می‌توان حداکثرکننده منفعت شخصی معرفی کرد؛ چنین انسانی دارای دو ویژگی اصلی نفع طلبی و عقلانیت ابزاری است، اما الگوی انسان اقتصادی از دیدگاه اسلام با تکیه بر قاعده بیشینه‌سازی بهره‌مندی مادی و معنوی و آخرتی با بهترین ترکیب معرفی می‌شود. بنابراین مبانی انسان‌شناسی به عنوان یکی از مؤلفه‌های مبانی فلسفی نقش مهمی در تعیین نوع برنامه درسی دارد. هس (Hass, 1985). سه دیدگاه را در مورد ماهیت انسان شامل انسان اقتصادی- منطقی، انسان اجتماعی و انسان خودمحقق مطرح می‌کند، معتقد است که هر دیدگاه در مورد انسان مبنایی برای انتخاب و کاربرد برنامه درسی است به عنوان مثال نظرگاه انسان اقتصادی- منطقی در آن روی یک بدنه محتوایی برای آموخته شده و انتقال به دانش‌آموزان در برنامه درسی تأکید می‌شود (Salsabili, 2000).

دومین پایه و اساس برنامه درسی سواد مالی، مبانی جامعه‌شناختی است. به اعتقاد فابریس و لابریک (Fabris & Luburić, 2016). جامعه، منبع اساسی برنامه آموزش مالی با کیفیت است که در طراحی برنامه درسی، از اهمیت خاصی برخوردار است. آرتور (Arthur, 2012). با اشاره به اینکه آموزش‌های مالی مدرسه فاقد ارزش‌های اجتماعی نیست، نشان می‌دهد که سازگاری این برنامه‌ها با فرهنگ بومی ضروری است. لذا نتایج به دست آمده در این پژوهش که مبین تدبیر فرهنگ است با پژوهش گارو و همکاران (Garbow et al, 2019). همخوانی دارد چرا که توجه به فرهنگ بومی مهم‌ترین عامل موفقیت آموزش مالی دانش‌آموزان معرفی شده است. کود و چاتریجی (Nicolini, Cude & Chatterjee, 2013) تأکید می‌کنند که سیاست‌گذاران و کارشناسان، حین تدوین برنامه‌های آموزش مالی، تفاوت‌های ملی و فرهنگی را مورد توجه قرار دهند. علاوه بر این، مفهوم شهروندی به عنوان یکی از مؤلفه‌های مبانی جامعه‌شناختی، رویکردی دلسوزانه و عدالت محور به آموزش مالی است و بیانگر یک ساختار مکمل مفاهیم انباشت ثروت و کنترل است، چنین تفکری، ساختارهای استثماری را که دسترسی به کالاها و خدمات را محدود می‌کند، به چالش می‌کشد (Westheimer & Kahne, 2014). در همین راستا، خانواده و مدرسه کانال‌های مکمل آموزش مالی است. ارتباط فرد با نهادهای اجتماعی مانند والدین، رسانه و آموزش و پرورش بر تغییر سبک خرید به سمت کیفیت محوری، آگاهی از روش هزینه کردن و ارزش پول اثر می‌گذارد. بر این اساس، والدین، رسانه و آموزش مصرف‌کننده، روش خرید فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Kadoya & Rahim Khan, 2019).

در خصوص سومین مبانی برنامه درسی می‌توان گفت که اجماع نظر این است که کودکان همزمان با تغییر مراحل متوالی رشد، درک خود را از مفاهیم اقتصادی و مالی، افزایش می‌دهند (Sherraden, Johnson, Guo & Elliott, 2011). به اعتقاد فریدلین (Friedline, 2015). سن پنج یا شش‌سالگی کودکان توانایی درک ساده رفتارها و سیاست‌های پس‌اندازی دارند که متخصصان به اهمیت یادگیری سواد مالی در این مرحله از دوران رشد کودکان تأکید می‌کنند. عوامل روانشناختی نقش مؤثری در طراحی برنامه درسی سواد مالی دارد، فراشناخت به عنوان یک مهارت مهم و ضروری برای برنامه‌های آموزش مالی بوده که با ترسیم مشترک برنامه‌های سواد مالی و رشته روانشناسی شناختی، می‌توان یک چارچوب تلفیقی برای آموزش مالی دوره ابتدایی ارائه داد. (Antonietti, Andrea & Paola, 2016).

تعیین اهداف نقش مهمی در برنامه درسی سواد مالی دارد. اتکینسون و مسی (Atkinson & Messy, 2012). اعتقاد دارند که اهداف یادگیری سواد مالی را می‌توان در سه مفهوم اصلی دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی خلاصه کرد. این اهداف در دوره ابتدایی، به طور خاص بر بهبود تصمیم‌گیری مالی شخصی توجه می‌کند تا آمادگی دانش‌آموزان را برای حفظ سلامت جسمانی و احساس امنیت روانی در آینده افزایش دهد (Mandell, 2007). یئو (Yeo, 2016). بر این باور است که دانش‌آموزان از طریق آموزش مالی به مصرف‌کننده متفکر تبدیل می‌شوند. همچنین آن‌ها می‌آموزد که چگونه به والدین خود در حین خرید مشاوره مالی مناسب ارائه دهند. به عبارت بهتر، همان‌گونه که یافته‌های پژوهشی وهاب و همکاران (Wahab et al, 2016). بیانگر این بود که توسعه دانش مالی، مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان را در تصمیم‌گیری‌های آینده، تقویت می‌کند، با توجه به نتایج پژوهش، ارائه آموزش مالی به دانش‌آموزان ابتدایی، آینده‌نگری آن‌ها را در تصمیم‌گیری‌های مالی تضمین می‌کند. در تبیین بحث لزوم تأکید بر نگرش و ارزش‌های دینی، نکته قابل‌ذکر این است که با توجه به حاکم بودن مبانی تربیت اسلامی در نظام تعلیم و تربیت ایران، برنامه‌های تربیتی و فرهنگ‌سازی مالی شخصی از این جهت اهمیت دارد که احکام

بسیاری از تکالیف دینی مانند خمس و زکات با بسیاری از آداب دینی در حوزه مصرف مانند عدم اسراف و تبذیر و لزوم قناعت در زمینه تدبیر مسائل مالی، در این حوزه مطرح شده و برنامه تربیتی آن‌ها طراحی شود (Toghyani & Zahedi Vafa, 2012).

کارآیی و اثربخشی یادگیری در حوزه سواد مالی مستلزم طراحی انعطاف‌پذیر محتوای برنامه درسی است. محتوای برنامه درسی هر کشوری تحت تأثیر استانداردهای ملی سواد مالی بوده که با توجه به بسترهای فرهنگی و اجتماعی هر جامعه طراحی می‌شود و متأسفانه در ایران اقدامات جدی در این زمینه صورت نگرفته است. لذا ضروری است استانداردهای محتوای سواد مالی به صورت هدفمند در برنامه درسی گنجانده شود و کلید اجرای موفقیت‌آمیز آن تلفیق است (Jumpstart, 2017). کو (Koh, 2016). تأکید می‌کند که آموزش سواد مالی ماهیت بین‌رشته‌ای و تلفیقی دارد و خواستار تعلیم و تربیت اصیل است. ماشی (Malshe, 2011). نقش آموزش مالی را در شکل دادن کارآفرینی مهم تلقی می‌کند و علت آن را ارتباط متقابل موفقیت در کسب‌وکارها با دانش مالی و سرمایه‌ای می‌داند. در تبیین نتایج به دست آمده می‌توان اظهار داشت که مطابق پژوهش ممشلی (Mamshali, 2014). موضوع مالیه شخصی و مهارت‌های مصرف‌کننده در جامعه به عنوان پیش‌نیاز آموزش مالی برای دوره ابتدایی شناخته شده است. بنابراین افزودن مفاهیم مالی به محتوای برنامه‌های درسی سواد مالی از اهمیت خاصی برخوردار است. اما نکته قابل توجه این است که در الگوی این پژوهش، توجه به کارآفرینی به عنوان نقطه عطفی در افزایش سطح سواد مالی دانش‌آموزان ابتدایی در نظر گرفته شده است.

در زمینه روش‌های یاددهی - یادگیری، بریمبل و بلو (Brimble & Blue, 2015). تأکید می‌کنند که حرکت به سمت یک رویکرد جامع در آموزش سواد مالی ضروری است و یک روش جایگزینی برای اغلب رویکردهای محدود و اطلاعات متمرکز بر موضوعات فنی مطرح شود که فراتر از لازمه اجرای این مدل، حمایت شخصی دانش‌آموزان و حمایت حرفه‌ای مربیان آموزش مالی است. معمولاً برنامه‌های سنتی سواد مالی به اهداف مورد نظر خود دست نمی‌یابند. یادگیری بازی محور می‌تواند فرصتی برای غلبه بر این موانع باشد و در نتیجه برنامه‌های سواد مالی مؤثرتر و جذاب‌تری طراحی شود. این یادگیری بیانگر این ادعا است که یک بازی دیجیتال خوب طراحی شده می‌تواند انگیزه یادگیری دانش‌آموزان را تقویت کند (Aprea, Schultheis & Stolle, 2018). بر این اساس معلمان باید در آماده‌سازی محیط آموزش مالی به‌گونه‌ای عمل کنند که دانش‌آموزان را به یادگیری تجربی ترغیب کنند زیرا یادگیری از طریق انجام دادن مطلوب است. در پژوهش بلو و همکاران (Blue et al, 2014) به نقش معلمان در توسعه سواد مالی دانش‌آموزان دوره ابتدایی تأکید شده است، در حالی که در الگوی مذکور، به دلیل اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان در تربیت مالی یادگیرندگان، به عنوان یک مؤلفه مجزا مطرح شده که به نظر می‌رسد از جامعیت بیشتری برخوردار است.

آخرین بعد بررسی شده برنامه درسی سواد مالی، روش‌های ارزشیابی است. فاکس، بارتولوماه و ترومیتاس (Fox, Bartholomae & Trombitas, 2012). در بحث ضرورت توجه به روش‌های ارزشیابی، بیان کردند که لازم است سطح شناختی و علاقه و آمادگی دانش‌آموزان را مورد توجه قرار گرفته و دانش مالی آن‌ها را به صورت فعالانه ارزیابی شود. معلمان موفق با تهیه برنامه‌های متنوع آموزش مالی، عملکرد دانش‌آموزان را براساس سه مؤلفه دانش، نگرش و رفتار مالی ارزشیابی می‌کنند (Batty, Collins & Odders-White, 2015). ارائه نمونه‌های کاربردی مسائل مالی زندگی روزمره دانش‌آموزان و ارزشیابی آن‌ها در کلاس درس به سنجش ادراک آن‌ها را در این زمینه کمک می‌کند. علاوه بر این، برنامه‌های آموزش مالی فعال و پروژه‌های مانند شبیه‌سازی‌های پس‌انداز، بازی‌ها و کمپ‌های آمادگی مالی، می‌تواند امکان ارزشیابی تجربه مالی دانش‌آموزان را فراهم می‌سازد (Sawatzki, 2017).

در مجموع می‌توان گفت که شواهد مبانی نظری و پژوهشی مذکور حاکی از این است که این الگو طی یک فرایند علمی و پژوهشی تدوین شده است و ابعاد و مؤلفه‌های الگوی برنامه درسی سواد مالی که در این پژوهش شناسایی شده، می‌تواند به عنوان مرجع و راهنمای عمل برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، مؤلفان کتاب‌های درسی، مدیران و معلمان جهت طراحی و تدوین برنامه درسی مورد توجه قرار گیرند و باعث تحول و نوآوری در برنامه درسی مدارس شوند.

پیشنهاد‌های کاربردی پژوهش

پیشنهاد‌های بر مبنای نتایج پژوهش می‌توان زیر را ارائه داد:

- مبانی فلسفی، جامعه‌شناختی و روانشناختی حاصل از این پژوهش می‌تواند در تدوین «طرح ملی ارتقای سواد مالی دانش‌آموزان» کمک شایانی نماید.
- با نظر به یافته‌های این پژوهش می‌توان به شناسایی و جذب قابلیت‌های موجود در جامعه محلی مدرسه جهت ارتقای سواد مالی دانش‌آموزان پرداخت و این امر بیش از همه مستلزم واکاوی تدابیر مقتضی مدیریتی در راستای همکاری‌ها و تعاملات اثربخش جامعه محلی است.

- برنامه‌ریزان و مؤلفان کتب درسی می‌توانند در بازتولید برنامه‌های درسی از مواردی همچون مفاهیم تربیت مالی، اقتصاد دانش‌بنیان، حقوق مالی و اخلاقی، در محتوای کتاب‌های درسی به صورت تلفیقی استفاده کنند.
- بنا به یافته‌های پژوهش می‌توان نوآوران، نخبگان و شرکت‌های دانش‌بنیان را به تولید ایده‌های خلاقانه پیرامون آموزش سواد مالی دانش‌آموزان مانند طراحی بازی‌های شبیه‌سازی مالی، وبسایت‌ها ترغیب نمود.
- با توجه به مشکلات اقتصادی کشور، مسأله عدم پردازش سواد مالی در نظام آموزش و پرورش بیش از پیش مشهود است. ارتقای دانش مالی معلمان با طراحی دوره‌های ضمن خدمت، برگزاری سمینارها می‌تواند نقطه عطفی در توجه متولیان آموزشی به این مقوله باشد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسنده اول مقاله تامین شد.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

1. Ahmadi, G. A., Imam Jomeh, S. M. R., & Alizadeh Katanlooei. (2016). Contently analyzing the primeri-school textbools: regarding the components of financial and economical literacy. *Journal of Reserch in Curriculum Planing* , 12 (20), 192-179. [Persian]
2. Antonietti, A. AndreaB., & Paola, I. (2016). A Meta cognitive. Approach to Financial Literacy. In Aperia et al., 57-68. Aperia, Carmela.
3. Aperia, C., Schultheis, J., & Stolle, K. (2018). Instructional integration of digital learning games in financial literacy education. In T.A. Lucey & K.S. Cooter (Hrsg.), *Financial Literacy for Children and Youth* (2te Auflg.). Frankfurt: Peter Lang.
4. Arthur, C. (2012). Financial literacy education. In M. Peters (Ed), *Educational Futures Rethinking Theory and Practice: Financial literacy education: Neoliberalis. the consumer and the citizen* (pp 1-12). Rotterdam, The Netherlands: Sense
5. Atkinson, A., & Messy , F. (2010). Assessing financial literacy in 12 countries an OECD Pilot Exercise. OECD Financial Affairs Division
6. Atkinson, A., & Messy, F. (2012). Measuring financial literacy: Results of the OECD. International Network on Financial Education (INFE) pilot study. Paris: OECD Publishing.
7. Batty, M. J. Collins, M., & Odders-White, E. (2015). Experimental Evidence on the Effects of Financial Education on Elementary School Students' Knowledge, Behavior, and Attitudes. *The Journal of Consumer Affairs* , 49 (1), 69-96.
8. Belás, J., Nguyen, A., Smrčka, L., Kolembus, J., & Cipovová, E. (2016). Financial Literacy of Secondary School Students. Case Study from the Czech Republic and Slovakia. *Journal of Economics and Sociology*, 9 (4), 191-206.
9. Bhatt, S. (2017). Financial Literacy: A Holistic Perspective. *Asian Journal of Research in Banking and Finance*, 7 (6), 127-139.
10. Blue, L., Grootenboer, P., & Brimble, M. (2014). Financial literacy education in the curriculum: Making the grade or missing the mark?. *International Review of Economics Education*, 16 (1), 51-62.
11. Brimble, M., & Blue, V. (2015). A holistic approach to financial literacy education. *Journal of Finance and Risk Perspectives*. 4 (1), 34-47.
12. Buehl, M. M., & Beck, J. S. (2015). The relationship between teachers' beliefs and teachers' practices. In H. Fives & M. G. Gill (Eds.), *International handbook of research on teachers' beliefs* (1 ed.). New York: Routledge
13. Chaharband, F., & Momeni, F. (2011). Challenges and Perspectives of Knowledge-Based Development in Iran: A View from the Perspective of Basic Education, *Research on Economic Growth and Development*, 1 (4), 75-115. [Persian]
14. Cho, S. H., Gutter, M., Kim, J., & Mauldin, T. (2012). The effect of socialization and information source on financial management behaviors among low- and moderate income adults. *Family & Consumer Sciences Research Journal*, 40 (4), 417-430.

15. Cordero, JM, Gil-Izquierdo, M., & Pedraja-Chaparro, F. (2020) Financial education and student financial literacy: A cross-country analysis using PISA 2012 data. *The Social Science Journal*, 34 (1), 92-108.
16. Council for Economic Education. (2013). National Standards for Financial Literacy, www.councilforeconed.org.
17. Darzi Ramandi, A. (۲۰۱۵). Comparative comparison of educational ideas of John Dewey and Abu Ali Sina, *Journal of Psychological Studies and Educational Sciences*, 1 (۲), ۸۰-۸۶. [Persian].
18. Davies, P. Syed, F., & Appleyard, L. (2016). Secondary school student's understanding of financial system. *Research in Vocational Education*, 3, 41-55.
19. Erwin, E. J., Brotherson, M. J., & Summers, J. A., (2011). Understanding Qualitative Metasynthesis: Issues and Opportunities in Early Childhood Intervention Research. *Journal of Early Intervention*, 33 (3), 186- 200.
20. Fabris , N., & Luburić , L. (2016). Financial Education of Children and Youth. *Journal of Central Banking Theory and Practice*, 2 (1), 65-79.
21. Farabi, A. N . (2009). Distinguished Chapters, translated and described by Hassan Malekshahi, Tehran: Soroush. [Persian]
22. Farabi, A. N. (2010). Civil Policy, translated by Hassan Malekshahi, Tehran: Soroush. [Persian].
23. Farbi, A. N. (2011). Collection of letters. Correction of translation and translation by Seyyed Yahya Yathribi and Ahmad Shafieiha, Tehran: Sadr Hekmat Foundation. [Persian]
24. Fathi Vajargah, C. (2017). Principles and concepts of curriculum planning. First Edition, Tehran: Alam Ostadan. [Persian]
25. Fernades, D., J. Lynch., & R. Netemeyer . (2014). Financial Literacy, Financial Education, and Downstream Financial Behaviours, *Management Science*, 60 (8), 1861-1883.
26. Fox, J., Bartholomae, S., & Trombitas, K. (2012). Evaluating financial education programs. In D. B. Durband & S. L. Britt (Eds.), *Student financial literacy: Campus-based program development* (pp. 141-166). New York, NY: Springer.
27. Friedline, T. (2015). A developmental perspective on children's economic agency. *Journal of Consumer Affairs*, 49 (1), 39-68.
28. Fundamental change Document. (2011). Tehran: secretariat of the high council of education. [Persian].
29. Garbow, J. Jokela, R. H, Rudi, J. & Serido, J. (2019). Using American Indian Legends to Teach Youths Financial Literacy: Innovative Approaches to Cultural Adaptation. *Journal of Extension*, 57 (1), 1-6.
30. Ghadiri Moghadam, R. (2010). Financial literacy of fourth grade students. First Edition, Tabriz: Shafaq Publications. [Persian]
31. Gholtash, A., Salehi, M., & Moradi, A . (2011). Living experiences of educational science specialists from the education curriculum Active Citizenship for the Middle School Course. A New Approach in Educational Management, ۲ (۴), 55-75. [Persian].
32. Gill, A., & Bhattacharya, R. (2015). Integration of a financial literacy curriculum in a high school economics class: Implications of varying the input mix from an experiment. *The Journal of Consumer Affairs*, 49 (2), 472-487.
33. Gold, L. A. (2018). Financial Literacy in the Elementary Classroom: Integrate not Recreate. *Ohio Journal of School Mathematics* 79 (1), 38-42.
34. Grohmann, A., Kouwenberg, R., & Menkhoff, L. (2015). Childhood roots of financial literacy. *Journal of Economic Psychology*, 51, 114-133.
35. Gutek, G. L. (2016). Philosophical schools and educational ideas. Translated by Mohammad Jafar Pakseresht, 16th edition, Tehran: Samat Publications. [Persian]
36. Hadavi Nia, A. A. (2018). The model of economic man from the perspective of Islam. *Journal Islamic Economics*, 19 (74), 63-35.
37. Islami Bidgoli, S., & Karimokhani, M. (2016). Financial Literacy; Political and Economic origins and its Function in Market Economy. Faculty of Management, University of Tehran 2 (18), 274-251. [Persian].

38. Johnston, J. (2005). Importance of Financial Literacy in the Global Economy. A Keynote address to the Financial Education Summit. Financial Literacy "Foundation for Success: A Global Perspective.
39. JumpStart Coalition for Personal Financial Literacy. (2017). The national standards in K12 personal finance education (4th ed.). Washington, DC: Author. Retrieved from <http://www.jumpstart.org/national-standards.html>.
40. Kadoya, Y., & Rahim Khan, M.S. (2019). Financial Literacy in Japan: New Evidence Using Financial Knowledge. MDPI, Open Access Journal, 12 (9), 1-15.
41. Kalwij, A., Alessie R., Dinkova M., Schonewille G., van der Schors, A., & van der Werf, M. (2017). The impact of financial education on financial literacy and saving behavior: Evidence from a controlled field experiment at Dutch primary schools, U.S.E. Discussion paper series, 17-05, Utrecht University School of Economic
42. Kell, P. (2014). Financial Literacy for Australian Students. Curriculum Leadership Journal 4 (2), 122-131.
43. Khajeh Nasir Tusi, N. (2012). Naseri ethics, corrected and revised by Mojtaba Minavi and Alireza Heidari, Tehran: Kharazmi Publications.[Persian]
44. Khaki, M. (2011). Economic Education in the Thought of Islamic Civilization, Research Center Report. [Persian]
45. Koh, N. K. (2009). What's actually working? Latest developments in financial education impact assessment. Paper presented at Citi-FT Financial Education Summit, Singapore.
46. Koh, N. k. (2016). Approaches to Teaching Financial Literacy: Evidence-Based Practices in Singapore Schools. , International Handbook of Financial Literacy, 499-504.
47. Lee, T. Y., & Law, B. M. F. (2011). Teaching money literacy in a positive youth development program: The project P.A.T.H.S. in Hong Kong. The Scientific World Journal, 2 (11), 2287-2298.
48. Locke, J. (1999). An Essay Concerning Human Understanding, Jim Manis (ed). The Pennsylvania State University
49. Lusardi, A., & Wallace, D. (2013). Financial literacy and quantitative reasoning in the high school and college classroom. Numeracy, 6 (2), 1-10.
50. Maleki, H. (2006). Perspective of natural-spiritual curriculum based on the philosophy of Islamic education, National Congress of Humanities, Tehran: Institute of Humanities and Cultural Studies.
51. Malshe, A. (2011). An exploration of key connections within financial literacy circumstances. Journal Financial & Accounting, 26 (1), 47-57.
52. Mamshali, M. (2014). Curriculum Needs Assessment of Financial Literacy Curriculum in Primary Education for Curriculum Design. Master Thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Allameh Tabatabaei University.[Persian]
53. Mandell, L. (2007). Financial education in high school. In A. Lusardi (Ed.). Improving the effectiveness of financial education and savings programs: Conference handbooks (pp. 11-33). Cambridge, MA: NBER and Dartmouth College.
54. Mohaghar, M., Jafarnejad, A., Modarres Yazdi, M., & Sadeghi, M. R. (2013). Presenting a comprehensive model Information Coordination of Automotive Supply Network Using Hypertext Method, Journal of Scientific Information Management, 5 (4), 161-194.
55. Moradi Basiri, M. (2014). Critical Analysis of the Conventional Model for Personal Finance Education. Master Thesis, Faculty of Islamic Studies and Economics Imam Sadiq University
- Nicolini, G., Cude, B. J., & Chatterjee, S. (2013). Financial literacy: A comparative study across four countries. International Journal of Consumer Studies, 37 (6), 689-705.
56. Pesando, L. M. (2018). Does Financial Literacy Increase Students' Perceived Value of Schooling? Education Economics, 26 (5), 488-515.
57. Peyghami, A., & Moradi Basiri, M. (2016). Financial Literacy as a Model for Personal and Family Finance. First Edition, Tehran: Imam Sadegh University Press.[Persian].
58. Plano Clark, V. L., & Creswell, J. W. (2014). Understanding research: A consumer's guide (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
59. Russell, B. (2013). History of Western Philosophy. Translated by Najaf Daryabandari. Tehran: Pocket Books Company in collaboration with Franklin Publishing Institute.

60. Salsabili, N. (2000). Provide a guiding model for the application of curriculum perspectives in the curriculum planning system of the new secondary school. Master Thesis, Teacher Training University of Tehran.
61. Sawatzki, C. M. (2017). Lessons in financial literacy task design: Authentic, imaginable, useful. *Mathematics Education Research Journal*, 29 (1), 25-43.
62. Shariat, F., & Shafiee Ghafarkhi, O. (2015). John Locke and the issue of happiness. *Fundamental Oncology. Institute of Humanities and Cultural Studies*, 6 (1), 89-78. [Persian]
63. Sherraden, M. S., Johnson, L., Guo, B., & Elliott, W. (2011). Financial Capability in Children: Effects of Participation in a School-based Financial Education and Savings Program. *Journal of Family & Economic Issues*, 32 (3), 385-399.
64. Skagerlund, K., Lind, T., Strömbäck, C., Tinghög, G., & Västfjäll, D. (2018). Financial literacy and the role of numeracy – How individuals' attitude and affinity with numbers influence financial literacy. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 74, 18–25.
65. Toghyani, M., & Zahedi Vafa, M. H. (2012). Possibility of using the works of Islamic civilization in designing and compiling the Islamic-Iranian model of economic culture, knowledge of Islamic economics, 3 (2), 76-55. [Persian].
66. UNICEF. (2012). *Child Social and Financial Education. A companion to the Child Friendly Schools Manual*, December 2012.
67. Vangrieken, K., Meredith, C., Packer, T., & Kyndt, E. (2017). Teacher communities as a context for professional development: A systematic review. *Teaching and Teacher Education*, 61, 47–59. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.10.001>.
68. Wahab, R. Sabri, M. F., & Ramli, N. N. (2016). Money Literacy, Shopping and Purchasing Patterns among Primary School Students in Malaysia. *Journal of Education and Human Development*, 5 (4), 146-162.
69. Westheimer, J., & Kahne, J. (2014). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41 (2), 237–269.
70. Whitmer, R. (2015). *Knowing Money: Financial literacy becomes part of K12 culture with focus on future*. District Administration. Professional Media Group, LLC.
71. Yeo, J. K. K. (2016). Infusing Financial Literacy in Primary Mathematics: A Proposed Framework for Instruction, *International Handbook of Financial Literacy*, PP603-621.
72. Yoong, J., Mihaly, K., Bauhoff, S., Rabinovich, L., & Hung, A. (2013). *A toolkit for the evaluation of financial capability programs in low- and middle-income countries*. Washington: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.
73. Zia Nejad Shirazi, A., & Gholtash, A. (2018). Investigating the content role of the curriculum on the performance of fourth grade elementary students in the international Thames exams. *A New Approach in Educational Management*, 9 (4), 126-146. [Persian].